

Upprättandet av ett demokratiskt Kosovo

Innehåll

Förord 4

Inledning 5

Situationen i Kosovo 5

- Etnisk rensning och flyktingars återvändo 6
- Materiell förstörelse 6

Demokratin i Kosovo 7

- Politisk aktivitet i Kosovo 7

Internationella samfundet i Kosovo 8

- Strategi för övergångsperiod 8
- Kouchners råd 9
- Frivilliga organisationer 9

Förslag på åtgärder 9

- En representativ kommission 9
- Allmänna demokratiska val 10
- Ett multietniskt Kosovo 10
- Rättvisa måste skipas 10
- Påskynda återuppbyggnaden 11
- Stödja lokala civila organisationer 11
- Bjuda in parlamentariker från Kosovo 11
- Tvärpolitiskt samarbete 12
- En svensk delegation till Kosovo 12

Bilaga 13

Möte med President Ibrahim Rugova 13

Möte med representanter för de båda regeringarna 15

- Premiärminister Bujar Bukoshi i den ”demokratiskt” valda regeringen 15
- Mehmet Hajrizi, i den provisoriska regeringen, UCK 17

Möte med politiker från olika partier 18

- Ledningen för parlamentet 18
 - Talmannen Idriz Ajeti 18
 - Vice talman Hijaz Kurteshi 18
 - Vice talman Gjergj Dedaj 19
- Möte med representanter för LDK 20
- Möte med det kristdemokratiska partiet i Kosovo 21
 - Målsättning 22
 - Något om organisationen 22
 - Internationellt samarbete 22
 - Något om situationen i landet 23
- Möte med ordföranden Mark Krasniqi 23
- Möte med liberalernas ledare Gjergj Dedaj och den internationelle sekreteraren Krist Ndrecaj 27
 - Något om kriget 27

Det liberala partiet	27
Villkor för samarbete med serberna	28
Mänskliga rättigheter	28
Förhållandet till LDK	28
Hur ser framtiden ut?	29
Parlamentsmöten	30
Demonstrationer	30
Internationella kontakter	30
Självständigt Kosovo?	30
Krist Ndrecaj	31
Möte med socialdemokraternas ordförande Kaqusha Jashari	31
Fund for National and Regional Roads	31
Fanns de förnekande grupperna med då valet hölls?	32
Vad är orsaken till orättvisan?	32
Internationellt samarbete	33
Ingen lokal	33
Hälsning	33
Det måste få ta tid	33
Möte med representanter för försvarsutskottet	34
Möten med sociala, humanitära och andra organisationer	35
Women's Forum	35
Centret för sociala problem	36
Institution för socialpolitik	36
Föräldralösa barn	36
Moder Theresas humanitära verksamhet	38
Organisation	38
Något om verksamheten	39
Övriga besök med mera	40
Familjen Sedlari i Pristina.	40

Förord

För Kristdemokraterna är det en självklarhet att omtanken om medmänniskor inte kan stanna vid vårt eget lands gränser. Vår politik bärs av ett starkt engagemang i kampen för mänskliga rättigheter och för att förbättra situationen för människor som lever i misär, svältområden och konfliktfyllda regioner. Detta gäller självfallet också när svåra situationer uppstår i vårt närområde. Det är viktigt att vi kan visa en solidaritet med de drabbade folken på Balkan, bland annat i Bosnien-Hercegovina och i Kosovo.

Sedan 1992, då kriget utbröt i Bosnien-Hercegovina, har en av partiets riksdagsledamöter, Margareta Viklund, varit djupt engagerad i Balkanfrågorna. Hon var initiativtagare och ledare för de så kallade Norrmalmstorgsmötena, som varje fredag under tre års tid ägde rum på i Stockholm. Mötena bidrog till att flera humanitära grupper bildades, projekt initierades och frågan lyftes fram i Riksdagen. Margareta blev sedermera utsedd till hedersmedborgare i Bosnien-Hercegovina.

När situationen började hårdna i Kosovo, ansåg flera av de som medverkat vid de tidigare Norrmalmstorgsmötena, att opinionsmöten också borde hållas för att peka på kosovoalbarnas svåra situation. Under sommaren och hösten 1998 arrangerades därför möten för att också fästa uppmärksamheten på situationen i Kosovo. När kriget slutade fick Margareta möjligheten att på plats få inblick i människornas och landets situation.

Den 17-25 augusti 1999 besökte hon Kosovo tillsammans med Qibrije Hoxha, ordförande för de kosovoalbanska föreningarna i Sverige. De träffade olika politiska partier i landet, regeringsrepresentanter, frivilliga organisationer, svensk polis och hade även ett samtal med den kosovoalbanske ledaren Ibrahim Rogova. Vid tidpunkten för besöket hade kriget endast varit slut någon månad och återuppbyggnadsarbetet hade ännu inte kommit igång.

Rapporten har sammanställts av riksdagsledamot Margareta Viklund i samarbete med Christoffer Sjöholm, politisk sekreterare för utrikesfrågor för kristdemokraternas riksdagsgrupp. Den innehåller en personligt färgad lägesbeskrivning av situationen i Kosovo, samt förslag på hur Sverige bör agera i den internationella politiken för att främja en demokratisk utveckling i Kosovo. I bilaga finns anteckningar från möten med olika människor. Rapporten är inte fastställd i något partipolitisk organ och författarna svara själva för innehållet

Stockholm 24 september 1999

SVEN GUNNAR PERSSON
PARTISEKRETERARE

Inledning

Det talas ibland om kriget i Kosovo som om det började med NATO-bombningarna i mars 1999 och slutade med Rambouillet-förhandlingarna vilka föranledde en fredsöverenskommelse mellan parterna. Vad som då förbises är det förtryck som den kosovoalbanska befolkningen har genomlidit allt sedan deras autonoma ställning inom Jugoslavien togs bort 1989 av den dåvarande jugoslaviske presidenten Slobodan Milosevic. Det var delvis i Kosovo som oroligheterna inleddes 1990, vilket fick till följd att Slovenien, Kroatien, Makedonien och Bosnien-Hercegovina bröt sig ur den jugoslaviska federationen med ödesdigra krig som konsekvens.

Under dessa krig förblev Kosovo-frågan olöst, liksom i Dayton-förhandlingarna då frågan togs bort från dagordningen. Även om situationen i Kosovo inte uppmärksammades i samma grad som kriget i Bosnien fortsatte lidandet för majoriteten av befolkningen och förtrycket under det serbiska herraväldet. Trots fredsavtal för Bosnien förblev situationen i Kosovo densamma. Då lidandet nådde oacceptabla gränser samlade sig majoriteten av Kosovos befolkning 1998 bakom det av UCK ledda upproret mot den serbiska regimens förtryck. Då våldet eskalerade samt etnisk rensning och massavrättningar avslöjades, höjdes kraftiga protester från det internationella samfundet. Även om det saknades en resolution i FN:s säkerhetsråd vilket gav klartecken för en militär operation, inledde NATO bombningar både i Kosovo och i övriga Jugoslavien. Man legitimerade insatsen som en nödvändig humanitär militär operation med anledning av regimens grova brott mot de mänskliga rättigheterna.

Tills dess slutförhandling har avgjort den framtida statusen för Kosovo har en FN-ledd administration tillsats efter Rambouillet-avtalet och enligt säkerhetsrådets resolution 1244. Situationen i Kosovo är dock oerhört kritiskt, där den materiella förstörelsen efter kriget är stor och där återvändandet av flyktingarna har skett mycket snabbt. Vad som även brådskar är uppbyggandet av det demokratiska systemet. Fria val måste hållas snart och det civila samhället måste växa fram för att undvika cementerandet av en sk "Balkan-demokrati". Det brådskar för det internationella samfundet att ta sitt ansvar för att återuppbygga landet och hålla de utfästelser man lovat.

Situationen i Kosovo

Det råder ingen tvekan om att situationen i Kosovo idag är mycket kritisk. Trots en fredsöverenskommelse mellan Nato, den jugoslaviska regeringen och företrädare för den kosovoalbanska befolkningen, är framtiden mycket oviss. Regimens historiska förtryck mot majoriteten av befolkningen har satt djupa spår i folkets medvetande. Den våldsamma etniska rensningen ledde till att hundratusentals människor sattes på flykt. Den materiella förstörelsen är förödande och de flyktingar som lyckas

återvända finner ofta sina hem förstörda. Vintern närmar sig och därmed ännu en mänsklig katastrof om inte hjälpen kommer fram snart.

Etnisk rensning och flyktingars återvändo

Den etniska rensningen av den Kosovoalbanska befolkningen i provinsen Kosovo har delvis pågått under en längre tid. Men det var innan och framför allt i samband med Natos flygräder över Republiken Jugoslavien som Milosevic systematiskt genomförde en av de grövsta etniska rensningarna efter det andra världskrigets slut, på liknande sätt som de genomfördes i Bosnien-Hercegovina. Upp till 600 000 människor drevs på flykt inom Kosovos gränser och mer än 700 000 fördrevs till grannländerna Albanien och Makedonien. Lägg därtill tusentals som flydde till Bosnien, Montenegro och övriga länder i väst. Människor bussades till gränserna och långa flyktingtåg övervakades av den jugoslaviska militären. Denna aktion hade aldrig kunnat genomföras så snabbt om den inte hade varit planerad i förväg. Natos bombningar blev därmed en förevändning för något som Milosevic och hans mannar länge planerat för, dvs skapandet av ett etniskt rent Kosovo för den serbiska befolkningen.

Återvändandet för flyktingarna har delvis varit framgångsrikt. Däremot har det uppstått stora problem vid hemkomsten och rapporter om våldsamheter har förekommit. Över 200 000 serber har flytt från Kosovo till den serbiska delrepubliken i Jugoslavien. Frustrationen är stor bland dem som har fördrivits från sina hem i Kosovo. Det råder ingen tvekan om att både serber och albaner i Kosovo har lidit oerhört av kriget. Det är viktigt att det byggs upp ett multietniskt Kosovo, där alla nationaliteter kan bo, och där oskyldiga människor som har flytt kan få återvända till sina hem.

Materiell förstörelse

Ungefär 80 procent av bebyggelsen i Kosovo är helt förstörd och obeboelig. Flera familjer bor tillfälligt i hönshus därför att deras hem är utbrända och helt obeboeliga. I ett hus utan fönster, dörrar, innerväggar och annan inredning bor ett 40-tal personer, där den äldsta är 100 år och den yngsta ett par år gammal. Hur dessa familjer, som bara är ett exempel på den nöd som finns i Kosovo idag, ska klara sig i vinter är svårt att förstå. Tusentals vintertält har transporterats till Kosovo av FN:s flyktingkommisariat UNHCR. Syftet är att människor ska kunna bo så nära sina förstörda hem som möjligt, trots att man inte hinner bygga upp några nya hem innan vintern. Men tälten räcker knappast till alla de människor som bor under oacceptabla förhållanden.

Det har sedan krigets slut flitigt diskuterats i det internationella samfundet hur Kosovo ska återuppbyggas igen. Bland annat har EU hittills avsatt 50 miljoner euro för återuppbyggnaden i Kosovo, men summan väntas stiga till 500 miljoner euro för perioden 2000-2002. Detta ligger helt i linje med vad som beslutades i den stabilitetspakt som antogs för sydöstra Europa vid EU:s utrikesministermöte i Köln den 10 juni 1999 och vid den givarkonferens som hölls i Sarajevo för återuppbyggnaden av Kosovo.

Men pengarna dröjer och befolkningen i Kosovo ser med allt större oro på återuppbyggnadsprocessen. Det finns många villiga händer som vill bygga upp Kosovo igen. Men det fattas material att bygga med. Ska vi européer slippa att också få ihjälfrusna människor i Kosovo på vårt samvete måste de humanitära insatserna intensifieras. Det gäller både byggmaterial, kläder, sängutrustningar ja, allt som behövs för att överleva. Och det är bråttom.

Demokratin i Kosovo

Det är inte bara den materiella återuppbyggnaden som brådskar. Det behövs också hjälp med att bygga upp det demokratiska systemet. Det verkar troligt att Kosovo i framtiden får statusen som autonomi inom den jugoslaviska republiken, såsom den hade innan 1989, eller total självständighet. Det finns för tillfället ingen vilja hos den Kosovoalbanska befolkningen att integreras med Albanien men det finns en stark vilja att skapa ett demokratiskt samhälle där man besitter en hög grad av självständighet.

Samtliga politiska ledare, inklusive den kosovoalbanske ledaren Ibrahim Rugova och representanter för UCK, har framfört att de vill ha hjälp med att bygga upp ett demokratiskt politiskt system. Men kosovoalbanerna har bråttom. Det visar även det snabba återvändandet av flyktingarna. Kaos och anarki lurar bakom hörnet om inte ett demokratiskt styrelseskick snart kan upprättas.

Politisk aktivitet i Kosovo

Vad många längtar efter är att fria val genomförs så fort som möjligt, senast under våren år 2000. För tillfället leds Kosovo av en FN-administration, UNMIK, vilken har fått i uppdrag av FN:s säkerhetsråd att arbeta för bildandet av substantiell autonomi och självstyre i Kosovo, liksom inleda en politisk process som kan leda fram till en lösning för Kosovos status. Som ett led i UNMIK:s strategi kommer allmänna val att hållas så att en interimregering upprättas som ska verka tills den framtida statusen är avgjord.

Det är dock viktigt att ha i åtanke att den politiska aktiviteten i Kosovo inte har legat på is trots krig och förtryck av den serbiska regimen. Redan 1992 ägde det rum frivilliga val i Kosovo, även om de inte ansågs vara pluralistiska. Den 22 mars 1998 genomfördes däremot det första allmänna valet i Kosovo efter det andra världskriget. Valdeltagandet var 85 procent och 13 politiska partier deltog. Dessa val godkändes naturligtvis inte av den jugoslaviska regeringen, och inte heller av det internationella samfundet då man inte erkänner Kosovos självständighet.

Det finns idag ett parlamentet i Kosovo där det ingår 5 politiska partier, LDK, (Kosovos demokratiska parti), Kristdemokratiska partiet, Liberala partiet, Socialdemokratiska partiet samt dessutom representanter för bosnier, turkar m fl minoriteter. 19 utskott ingår i parlamentet. Parlamentet har 185 platser, men enbart 118 ledamöter är invalda. Orsaken till att inte alla platser är besatta beror på att

invånarna i tre av Kosovos områden på grund av kriget inte kunde delta i valet. Fem ledamöter har dött under kriget. Fyra av dem dödades avsiktligt, medan en dog en naturlig död.

Valet som hölls 1998 var ett kombinationsval av person- och majoritetsval. Vid valet ville serber och montenegriner vara med i propagandan före valet, men de deltog inte i själva valet. Det finns partier som trots det massiva deltagandet i valet, inte erkänner parlamentet, t ex Nya Demokratiska Förbundet. Talmannen i parlamentet är även ordförande i Kosovos vetenskapsakademi. Av de tre vice talmännen är en kristdemokrat, en socialdemokrat och en liberal. De har samtliga mycket hög utbildning. Alla i parlamentet representerade partier och alla enskilda ledamöter har rätt att uttrycka sina åsikter. Policyn är att försöka använda den fredliga vägen för att lösa konflikter. Parlamentet har endast träffats ett fåtal gånger under år 1998, men aktiviteten har nu ökat och enbart under september månad 1999 har man mötts tre gånger.

Kosovos parlament har vädjat om internationell hjälp i återuppbyggnadsarbetet. Önskan är att Kosovo ska bli ett demokratiskt land som Sverige och parlamentsledamöterna vill att Sverige mer aktivt ska delta i denna uppbyggnaden. "Det är bra att Sverige kommer hit med poliser och soldater, men vi behöver också hjälp med den demokratiska uppbyggnaden av landet."

Internationella samfundet i Kosovo

Som ovan har nämnts leds Kosovo idag av en FN-ledd administration, UNMIK. Den av FN:s generalsekreterare utsedde specielle representanten Dr Bernard Kouchner samordnar de internationella insatserna i provinsen, fungerar som kontaktperson med Kfor (de Nato-ledda militära styrkorna i Kosovo) och övervakar arbetet med att införa demokrati och rättvisa i landet.

Strategi för övergångsperiod

Den strategi som UNMIK har satt upp kommer att genomföras i fem integrerade faser. Först sätter man upp den administrativa strukturen för UNMIK, placerar civilpoliser i området, underlättar för återvändandet av flyktingar och ser till att kommunala transportmedel upprättas. I ett andra steg fokuserar man på att bygga upp det sociala tjänsterna, såsom hälsovård och utbildning, och konsolidera rättsstaten. Sedan önskar man genomföra allmänna val för en interimregering i Kosovo. I den fjärde fasen kommer UNMIK att hjälpa interimregeringen att organisera de provinsiella institutionerna och det autonoma självstyret, och föra över sina administrativa funktioner till de valda representanterna. Slutfasen beror på den slutliga statusen för Kosovo, men UNMIK kommer att övervaka maktöverförandet från Kosovos provinsiella institutioner till institutioner upprättade i enlighet med den slutliga politiska överenskommelsen.

Kouchners råd

För tillfället leds arbetet alltså av FN:s utsedde representant Bernhard Kouchner, som ska förbereda och övervaka arbetet för att inrätta demokrati och rättvisa i landet. Intrycket är att Kouchner idag inte åtnjuter folkets förtroende. Det råd som omger Kouchner, anser många inte representerar folket. I det rådet representeras exempelvis UCK, som inte ens av sina egna ledare anser sig vara något politiskt parti. Där finns också den nya företeelsen "Nya demokratiska förbundet", samt två serber och två "oberoende intellektuella". LDK, det största politiska partiet är representerat, men inte de övriga politiska partierna som fick en stor del av folkets röst i valen 1998.

Situationen väcker en stor oro och frustration hos både politiker och allmänheten i Kosovo. Kouchner verkar inte lyssna på folkets röst och, om hans uppdrag ska kunna bli framgångsrikt, måste rådet bättre spegla de olika politiska viljorna i provinsen.

Frivilliga organisationer

Det finns en lång rad internationella- och frivilliga organisationer som idag engagerar sig för situationen i Kosovo. FN-organen UNICEF, UNHCR, UNDP, WFP med flera har startat stora program för att bygga upp Kosovo igen och underlätta situationen för de drabbade människorna. EU har beslutat om stora insatser och man planerar att upprätta en byrå i Pristina för återuppbyggnadsprogrammen. Men som redan har nämnts dröjer pengarna och stöden har ännu inte kommit folket till del i den utsträckning som krävs.

Det finns även en lång rad inhemska organisationer som arbetar för att förbättra den sociala och humanitära situationen. Det är oerhört viktigt att det internationella samfundet stödjer dessa organisationer inom provinsen och inte bara arbetar genom stora internationella organisationer. Upprättandet av ett fungerande civilt samhälle lägger grunden för en fungerande demokrati, där de folkvalda inte bara ställer sig under folkets röst i allmänna val, utan även måste stå till svars mot olika intresse- och frivilligorganisationer.

Förslag på åtgärder

En representativ kommission

Olika aktörer i Kosovo oavsett om de är politiker eller tillsatta av FN eller representanter för parlamentet, har högt ställda förväntningar och stora förhoppningar om att få hjälp och stöd från Sverige. Det gäller humanitär hjälp, fysisk återuppbyggnad av landet och uppbyggnad av demokratin.

Människorna i Kosovo har också stora förväntningar på världssamfundet, att det ska se och förstå deras situation, att det ska infria de löften det givit och föregå med gott exempel när det gäller den demokratiska hanteringen av olika frågor.

Som framkommit ovan har politikerna i parlamentet inklusive regeringen inte förtroende för Bernard Kouchner, FN:s generalsekreterares speciella representant och ledaren av FN:s administrativa uppdrag i Kosovo. Eftersom han har den högsta civila positionen i Kosovo är det viktigt att han har förmåga att lyssna på de strömningar som finns i landet, kan hantera ett folk som har genomgått svåra lidanden och framförallt är ett gott föredöme när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter.

Det är angeläget att Bernard Kouchner omger sig med sådana kosovoalbanska rådgivare som har folkets förtroende. Om inte hotas hans uppdrag av kollaps.

Den svenska regeringen bör genom FN och i EU kräva och på annat sätt arbeta för att den kommission som Kouchner tillsatt för att organisera det civila samhället i Kosovo, får en sådan sammansättning att samtliga partier i parlamentet ingår. Idag är det enbart ledamöter från det största partiet, LDK, representanter för minoriteter, serber, samt det icke folkvalda UCK som ingår. Dessutom ingår några opolitiska delegater som i princip endast representerar sig själva.

Allmänna demokratiska val

Det finns idag en farlig frustration i det kosovoalbanska folket. Man ser med skepsis på den FN-ledda administrationen eftersom den inte tillräckligt väl representerar folket. Man längtar efter ett demokratiskt system och vill genomföra demokratiska val så fort som möjligt. Kaos och anarki lurar bakom hörnet.

Den svenska regeringen bör genom FN och i EU påskynda processen så att det hålls allmänna demokratiska val i Kosovo så snart som möjligt.

Ett multietniskt Kosovo

Efter förödande etniska rensningar, och en allmän nedvärdering av människovärdet, är det viktigt att alla människor i Kosovo åter får möjlighet att bo tillsammans. Det är viktigt att det skapas förutsättningar för ett multietniskt Kosovo. Albaner, serber och andra nationaliteter måste kunna leva sida vid sida

Den svenska regeringen och det internationella samfundet bör vara tydliga i sina försök att upprätta och skapa förutsättningar för ett multietniskt Kosovo, där flyktingar oavsett nationalitet ska kunna få återvända till sina förlorade hem.

Rättvisa måste skipas

Efter krig och elände är det av avgörande betydelse att rättvisa skipas. För att undvika framtida konflikter eller en ny upptrappning av våldet måste ansvariga ledare och krigsförbrytare ställas inför rätta snarast. Politiska fångar måste friges. Milosevic med flera borde ställas inför krigsförbrytartribunalen i Haag, som högste ansvarig för terrorn och morderna i Bosnien och i Kosovo.

Sverige bör verka för att rättvisa skapas i regionen och driva på i EU och FN för att de ansvariga ledarna och övriga krigsförbrytare ställs inför rätta och att politiska fångar släpps fria.

Påskynda återuppbyggnaden

Kosovo är oerhört härjat och förstört. Ungefär 80 procent av alla bostäder är obeboeliga. Inför vintern har en stor del av befolkningen inte tak över huvudet. Många skolor, vårdcentraler, sjukhus och andra inrättningar är oanvändbara. De flesta vägar är sönderkörda och näst intill obrukbara. Kläder och mat saknas. Sjukvårdsmaterial, barnmat, skolmaterial saknas.

Ledande politiker i landet är oroliga över att om inte de löften om medel, som utrikesministrarna vid skivarmöte i EU lovade att bidra med till humanitär hjälp och återuppbyggnad av Kosovo realiserats, kan det leda till en ny stor flykt av kosovoalbanser. Många är också rädda för att det åter ska bli kaos och anarki.

Den svenska regeringen måste påskynda att de av Europas utrikesministrar givna löftena infrias, att byggnadsmateriel levereras till Kosovo och att den humanitära hjälpen kommer igång på allvar.

Stödja lokala civila organisationer

Mycket av hjälpen som kanaliseras från väst går till de stora internationella organisationerna, som inte bara har stora byråkratier utan även har svårt att alltid nå fram hela vägen till folket. Det internationella samfundet borde i större utsträckning utnyttja de befintliga lokala organisationerna, både för att främja upprättandet av ett fungerande civilt samhälle i Kosovo, liksom för att hjälpinsatserna verkligen ska nå fram till folket.

Sverige bör verka, både inom ramen för EU:s hjälpinsatser och de egna bilaterala biståndsinsatserna, för att en större del av biståndsmedlen kanaliseras till lokala civila organisationer som har en god fungerande verksamhet och kan redovisa sina medel på ett tillbörligt vis.

Bjuda in parlamentariker från Kosovo

Sverige har fortfarande ett mycket gott internationellt anseende och anses av många som världens mest demokratiska land. Detta förpliktar. Den kosovoalbanske ledaren Ibrahim Rugova, de kosovoalbanska parlamentarikerna, representanter för UCK och många andra vill ha hjälp av Sverige med att bygga upp demokratin i landet. Många vill komma till Sveriges riksdag och regering för att studera hur den svenska demokratin fungerar på olika nivåer och i olika sammanhang. De vill inte komma i stora grupper utan några speciellt utvalda, som i sin tur kan vidarebefordra vad de sett, hört och lärt.

Representanter för de olika partierna har också framfört behov av hjälp med att anordna seminarier och konferenser i det egna landet.

Den svenska riksdagen bör bjuda in representanter från Kosovos parlamentet för studiebesök, seminarier och samtal.

Tvärpolitiskt samarbete

De politiska partiernas motsvarigheter i Sverige måste också engagera sig för sina broder/systerpartier i Kosovo. Det finns idag ett bistånd från Sida som ges till de politiska partierna i Sverige för att stödja den demokratiska utvecklingen i utvecklingsländer och så kallade ”nya demokratier”. Meningen är att de svenska partierna ska stödja sina politiska motsvarigheter för att upprätta pluralistiska flerpartisystem i mottagarländerna.

Varje svenskt politiskt parti bör inför det väntade valet i Kosovo kontakta sin motsvarighet i Kosovo för att hjälpa till med att ta fram valinformation. De olika partilokalerna bör förse med datorer, skrivare, fax, telefoner och papper.

En svensk delegation till Kosovo

För att underlätta kontakterna mellan politiska partier i Sverige och i Kosovo är det viktigt att representanter får möjlighet att träffas så snart som möjligt.

Margareta Viklund kommer därför att bjuda in svenska parlamentariker från övriga partier att medverka i en svensk delegation för att på plats i Kosovo studera situation, hjälpbehov samt delta i samtal och seminarier.

Bilaga

I bilagan följer det referat från olika samtal med såväl politiska representanter som civila organisationer. Direktcitaten är självfallet de intervjuade personernas egna kommentarer och inte författarna till denna rapport. Syftet med bilagan är att ytterligare föra ut det budskap som Margareta Viklund fick med sig från sina samtal i Kosovo.

Möte med President Ibrahim Rugova

Presidenten hälsade välkommen till det fria Kosovo som var fyllt av människor som kommit tillbaka till sitt land. "Situationen är mycket glädjande för oss," sa presidenten.

Efter framförda hälsningar från Sverige, Alf Svensson och kristdemokraterna om att vi kristdemokrater stöder president Rugovas kamp för demokrati och mänskliga rättigheter och att vi vill hjälpa honom i den kampen, framförde president Rugova ett tack till Sverige för allt stöd under alla de gångna svåra åren. Sverige har hjälpt och givit stöd på många olika sätt.

Presidenten framförde att Kosovo även i fortsättningen behöver hjälp på framförallt två plan, dels humanitär hjälp, men också hjälp med demokratifrågan.

"Återuppbyggnaden av landet är mycket viktig, eftersom vintern kommer snart. Människorna måste ha någonstans att bo."

Rugova påpekade också att det är viktigt att internationella organ finns i Kosovo. Det är bra att flera har kommit till landet, så att de kan studera situationen på plats. Men ännu fler behöver komma.

- Vi är mycket glada över att de internationella organen har kommit. Under 10 års tid har vi krävt en internationell närvaro här i Kosovo. Det är mycket viktigt att det skapas förutsättningar för de nya valen, som vi hoppas ska hållas i april år 2000 eller senare. Vi behöver er och Sveriges erfarenheter. Vi har fått många vänner i hela världen och det är vi tacksamma för.

Hur kändes det när presidenten reste runt i världen och ingen ville lyssna?

- För mig personligen var det lite svårt. Men för att kunna åstadkomma fred återstod inget annat än att tala om behovet av fred, situationen i Kosovo och att upprepa det många gånger. Människornas ointresse hindrade mig inte att fortsätta att tala, att försöka intervensera och att handla.

Margareta berättade om kosovoalbanska representanter som framfört att det är viktigt att bygga upp demokratin i Kosovo.

Presidenten höll med om det och konstaterade samtidigt att Kosovo har människor som har varit duktiga att trycka på och att informera.

Kommer Milosevic att ställas inför krigsförbrytardomstolen i Haag?

- Ja, det borde han göra! Så fort som möjligt vore bäst. Men det är inte bara han, som borde ställas inför den domstolen. Det finns andra också som borde dit.

Har den demokratiska rörelsen i Serbien kraft att resa sig och få ett genomslag som kan ge resultat?

- Serberna har börjat med demonstrationer, men frågan är om de har kraft att fortsätta så att det leder till att Milosevic kommer bort. Men om kraften finns, kan det i så fall ske snabbt eftersom demonstrationer organiseras över hela Serbien. Men det är svårt att säga om de kommer att leda till något resultat. Serberna hade ju också demonstrationer 1996. Men de ledde ingen vart.

- Det serbiska folket lyssnar fortfarande på Milosevic. Och det finns ännu gott om mat i Serbien. Det finns ännu inget riktigt starkt motstånd mot honom. Han kan behålla makten ännu länge till. Men det kommer att till slut bli bättre där också.

- Det är mycket viktigt att de byråkratiska och demokratiska organisationerna börjar fungera här i Kosovo och att alla minoriteter ges lika rättigheter. Det är internationella organisationer som nu ska ha hand om den civila administrationen här i landet. Men vi albaner måste också organisera oss så bra som möjligt, så att vi kan samarbeta utan att blanda oss i de internationella organens arbete och uppgifter här i landet.

- De albanska fungerande partierna måste samarbeta med varandra och organisera sig så att samarbetet blir så bra som möjligt med den internationella administration utan att vi blanda oss i deras arbete.

Vilket budskap vill presidenten skicka med till regering och riksdag i Sverige?

- Människor här i Kosovo behöver humanitär hjälp. Men det som behövs allra mest är hjälp med valet och uppbyggnad av demokratin. LDK håller på att omorganiseras och omprofileras till ett traditionellt politiskt parti. Det har under alla dessa år mest varit en folkrörelse.

Förra gången jag träffade president Rugova, hade presidenten sin karaktäristiska halsduk runt halsen. Idag har presidenten vit skjorta och slips. Var har halsduken tagit vägen?

- Jag har sagt till det kosovoalbanska folket att den dag jag inte längre har min halsduk runt halsen har Kosovo fått sin frihet. Jag anser att vi har fått vår frihet nu. Därför använder jag inte halsduken.

- Men jag har lite problem med min hals och skulle faktiskt behöva ha halsduk ibland. Men det blir svårt att sätta på sig den igen. För vad ska folket i så fall tänka och säga? Då tror de kanske att Kosovo återigen har förlorat sin frihet.

Efter samtalet inbjöd president Ibrahim Rugova oss till ett rum intill det vi suttit i. Han ville visa något. Rummets väggar var täckta av glasdörrförsedda bokhyllor, som inrymde exemplar av stenar och annan materia hämtade ur Kosovos mark. En mycket vacker sten hade han valt ut som gåva.

Möte med representanter för de båda regeringarna

Premiärminister Bujar Bukoshi i den ”demokratiskt” valda regeringen

Samtalet fördes delvis på albanska och delvis på engelska. Engelskan togs fram vid de tillfällen, då vi behövde en nära språklig kontakt. Läkaren Bujar Bukoshi har levt åtta år i exil och har under många år funnits med i den regering som tvingats leva utomlands.

Han har också varit i Sverige många gånger.

Inledningsvis talade vi kort om Kosovos situation. Kosovo är nu ett fritt territorium efter NATO:s och västvärldens intervention mot serbernas attacker. Men landet har många problem. Ledningen för LDK försöker att på olika sätt hjälpa befolkningen. Det man vill prioritera är att:

1. alla som deporterades ska komma tillbaka.
2. återuppbyggandet måste påbörjas så att människorna får tak över huvudet
3. bygga upp ett demokratiskt samhälle.

Albanerna kan inte själva lösa de frågorna. Man har fått hjälp av FN och den demokratiskt valda regeringen är nöjd över att FN är i Kosovo. Det gäller både den civila och administrativa sidan av FN:s verksamhet.

- Men vi måste också delta i processen så att vi kan bygga upp Kosovo. Efter allt vad albanerna upplevt och efter folkmordet kommer de aldrig att erkänna ett serbiskt styre. Kosovo kan aldrig mer bli någon serbisk stat. Det är ingen frihet för Kosovo.

- Låt oss få säkerhet och fria val! Vi vill också ha fungerande, rättvisa lagar och mänskliga rättigheter. Det kommer kanske ta cirka fem år innan vi kan uppnå det.

Men vi är beredda att vänta, då det kosovoalbanska folket inte längre accepterar serbisk lag. Det kosovoalbanska folket har lidit så mycket att det förtjänar en chans till ett liv i frihet.

- När den serbiska krigsmakten lämnade landet kom kosovoalbanerna tillbaka. På sex veckor återvände 600 000 kosovoalbaner till sitt land.

- EU har lovat ekonomisk hjälp, men eftersom ännu inget hänt förlorar man i tid. Stora organisationer är långsamma, men vi har inte tid att vänta. I Kosovo finns organisationer, som kan ta emot pengar. Och de kan i detalj redovisa vad de ska användas till och vart de tagit vägen.

- Vi behöver både små och stora projekt. Vi behöver byggmateriel, tak, medicin, medicinska utensilier mm. Det finns kartor som underlag för distributionen. Man kan ta direkt kontakt med regeringen. Många NGO:s har varit nöjda med samarbetet. Representanter för regeringen kan göra avtal med NGO på plats. Regeringen är beredd att ta emot vilken humanitär organisation som helst. Bara folket får hjälp så fort som möjligt.

- Skolsystemet är satt ur funktion. Mer än 45 procent av skolorna är förstörda. Före år 1989 hade Kosovo fungerande lagar och man hade både ett socialt system och ett skolsystem. - FN:s uppgift är att få ordning på lagarna. Det får inte bli ett "lagvakuum". Som det nu är, är det ett vakuum.

- Flera poliser måste komma till Kosovo då det finns tendenser till anarki. Personlig återgällning kan inte stoppas av bara appeller. Man måste ha polis.

- Landet måste stabiliseras och återuppbyggas. Det byråkratiska systemet måste organiseras. Kosovo måste göras till en fri och säker stat. Minst tre år har man på sig för att bygga upp Kosovo till en demokratisk stat integrerad i Europa.

- Kosovoalbanerna måste lösa problemet med legal och provisorisk regering. Vi måste finna en gemensam politisk plattform för att kunna samarbeta med Kouchner, dvs representanterna för de internationella organen. Albanerna måste vara mer effektiva för att lösa det målet.

- Om vi är splittrade tar Kouchner oss inte på allvar. Regeringen föreslår att man lämnar olikheterna åt sidan och håller enighet intill det nya valet. Det finns en enkel anledning till varför det är svårt att vara eniga. UCK anser att de befriade Kosovo och att det är de som ska ha makten. Men den legala strukturen tillhör min regering. Det är sant att vi inte organiserade kriget mot serberna. Vi försökte att på politisk väg lösa problemet. Men när UCK försökte lösa problemet med våld, stoppades den politiska vägen. Serberna fortsatte sin förföljelse.

- I UCK finns det olika politiska partier. Av de som stred på UCK:s sida tillhörde mer än 60 procent LDK. Det var inte UCK som befriade Kosovo utan det var NATO. Nu har UCK gjort sitt jobb. De behöver inga vapen längre. Utan nu ska de gå hem och syssla med jordbruk, politik och annat. Den politiska falangen inom

UCK vill fortsätta med politik. De tänker därför bilda ett politiskt parti. Om det stämmer blir Thaqi, (UCK), ett politiskt parti. Men då måste Thaqi bli som andra politiska partier och lägga gevären åt sidan. Nu gäller kriget det civila livet.

- Thaqi bildade exilregering i Tirana i mars 1999. Men det är fel väg de valt att bilda regering på. Man måste gå folkets väg och uppfylla deras vilja. Thaqi är inte en officiell eller erkänd regering. Vi väntar på fria val så att folket själv får välja. Kosovo behöver hjälp med att få ett fritt demokratiskt val. UCK krigade för att få makten, men det är FN som nu har makten. Man måste förhindra att problemen inte blir djupare och så djupa att vi dödar varandra. FN måste på ett bra sätt kunna utnyttja vår tolerans.

- Folket accepterar inte den logik som nu råder. Men valet kommer att klargöra förhållandena. Därför är det oerhört viktigt att valen hålls så fort som möjligt. Helst i början av nästa år, dvs om 7-8 månader.

- Vi behöver stöd för vår legala status. Vi önskar en intensiv kontakt med det svenska samhället för att kunna bygga upp ett tolerant och demokratiskt samhälle. All hjälp behövs.

Mehmet Hajrizi, i den provisoriska regeringen, UCK

Mehmet Hajrizi, vice ordförande, konstaterade inledningsvis att Kosovo nyligen slutat kriget och aldrig mer kommer att befinna sig i krig. FN kommer aldrig att tillåta det. Jag hoppas på en lugn och framåtskridande uppbyggnadsfas. Det största problemet just nu är att få tak över huvudet till de hemlösa människorna

- Människor har kommit tillbaka till Kosovo, men de har ingenstans att bo. UCK har tagit hand om de frågorna. EU, USA och FN har lovat att hjälpa. EU har haft en stor givarkonferens i Europa. Många donatorer har anmält sig för att hjälpa till. Många andra länder har också lovat att hjälpa. Men hjälpen är försenad. Vintrarna är hårda.

- Om vi inte gör något för att hjälpa människorna att få tak över huvuden, är vi rädda för att de kommer att flytta igen. Idag är det bra väder att bygga. Det är viktigt att vi så fort som möjligt får den hjälp som behövs.

- Fortfarande finns det våld i Kosovo. Efter NATO-anfallens slut har 87 albaner och 75 serber dödats. Trots att antalet dödade minskar, är UCK bekymrade. Internationella poliser finns nu i landet och utbildning av poliser pågår.

- Vi har gjort allt vad vi kan för att stabilisera läget. Jag hoppas att vi snart får en stabilare situation. Och att vi får ett demokratiskt och multietniskt land med lika rättigheter för alla.

- UCK befinner sig i en demilitariseringsprocess. Landet håller på att förvandlas och transformeras. UCK har skrivit under ett avtal med Kfor. I den processen står alla parter för vad de skrivit under. De senaste våldsaktiviteterna har inget med UCK att

göra, utan UCK fördömer dem. Vi engagerar oss för att hitta de som utfört illdåden för att kunna döma dem.

- Vi behöver dessutom hjälp med att snabbt bygga upp demokratiska institutioner.

Vad kan vi i Sverige hjälpa till med?

1. **Återuppbygga landet.** Reparera sjukhus, byar, broar mm
2. **Investera** i Kosovo. Det går att investera. Det finns många objekt, stora naturtillgångar och billig arbetskraft.
3. Kosovo måste få hjälp med att **bygga upp demokratin.** Sverige har stor erfarenhet på det området.

Är UCK ett politiskt parti?

Efter viss tvekan: ”Nej, UCK är en folkarmé och främst en befrielsefaktor. UCK organiserade Kosovos försvar under kriget, eftersom Kosovo inte hade någon ordinarie armé. UCK har medlemmar, som tillhör olika partier. En del av UCK:s medlemmar kommer att gå till polisen, en del kommer kanske att gå till en garde liknande den i USA. Andra kommer att försvinna ut i det civila livet.”

Möte med politiker från olika partier

Ledningen för parlamentet

I mötet deltog Idriz Ajeti, talman (LDK), Fatmir Sejdiu, generalsekreterare (LDK), Ilijaz Kurteshi, vice talman (socialdemokrat) Zef Morina, vice talman (kristdemokrat) samt Gjergj Dedaj, vice talman (liberal).

Talmannen Idriz Ajeti

Parlamentet har varit handikappat, inte enbart på grund av enskilda partiers agerande. Den serbiska regeringen har gjort allt före att förhindra parlamentarisk aktivitet. Även det har försvårat parlamentets arbete. Att Kosovos regering inte kunnat fungera i landet utan varit tvungen att arbeta i exil har också försvårat arbetet.

Parlamentet har ett stort behov av hjälp från väst för att kunna utveckla demokratin. Alla institutioner i Kosovo skulle behöva hjälp från svenska institutioner för att bygga upp ett demokratiskt samhälle.

Vice talman Hijaz Kurteshi

Vice talmannen uttrycker en förhoppning om att besöket ska sprida information till den svenska riksdagen.

Han undrar hur och om parlamentet i Kosovo ska kunna få hjälp. Då landet i princip är helt utslaget är det svårt att komma igång med det viktiga arbetet.

- När Milosevic och serberna tog över landet blockerades parlamentet och kunde inte arbeta som det skulle. Nu är det en ny situation. Nu kan parlamentet börja fungera igen. Men det är svårt att fungera i enlighet med konstitutionen, då den internationella missionen tagit över så mycket av det politiska initiativet. Det politiska systemet funderar nu på hur det ska kunna anpassa sina aktiviteter i olika riktningar. Det politiska etablissemangen vill försöka forma sig efter den roll som det internationella samfundet nu innehar i landet. Man vill försöka aktivera olika goda krafter för att undvika det onda, som nu händer i Kosovo och skapa förutsättningar för nya, fria val.

- Sveriges riksdag och de erfarenheter av demokrati som Sverige har, är mycket viktiga för en ny demokratisk organisation. Genom bland annat kontakter med parlamentet hoppas man på att kunna utveckla ett demokratiskt samhälle.

Vice talman Gjergj Dedaj

Den liberala vice talmannen börjar med att tacka Sverige och andra nordiska länder, som visat sitt intresse för att lösa Kosovofrågan. Gjergj Dedaj har besökt liberalerna i Sverige. Då de varit konsekventa i Kosovofrågan anger han att det bidragit till att lösa den. Dedaj anser också att LDK inte har agerat som de borde. De har inte ansträngt sig särskilt mycket för att samla parlamentet, vilket Dedaj kritiserat dem för.

- Men det finns också grupper som inte har erkänt det demokratiskt valda parlamentet. Det betyder att de inte respekterar folkets vilja.

- Det finns tendenser att importera "balkansk demokrati", vilket är oacceptabelt. Utvecklingen av demokrati är långt borta på Balkan. Vice talmannen är positiv till "västdemokratin" som innebär att alla har lika rättigheter. Folkets röst är viktigast i en demokrati. Parlamentet har legitimitet, eftersom folket har valt det. Det mesta fungerar efter konstitutionen. Valet år 1998 i Kosovo måste ha legitimitet och gälla tills det blir ett nytt val. Den 31 augusti 1999 samlas parlamentet för andra gången.

Alla medborgare har rätt att kandidera till president. Gjergj Dedaj hoppas att i framtiden få mera kontakt med den svenska regeringen och riksdagen. Det skulle vara positivt om den svenska riksdagen bjöd in en kosovoalbanska politiker att besöka Sverige. Det skulle i så fall kunna bli en erfarenhet som skulle betyda mycket för uppbyggnaden av landet.

- Alla politiska partier har deltagit i UCK:s aktiviteter. Även flickor och pojkar som inte tillhört något parti. Men ingen har rätt att monopolisera UCK. De som ingår i den organisationen ska ha rätt att också ingå i och bilda egna partier, om de så önskar. Den armé som måste bildas ska vara opolitisk. De tendenser som finns för monopolisering visar på ett ointresse för det politiska livet. Gott samarbete med alla är viktigt för att lösa Kosovoproblemet och få demokrati.

- Kosovo kan inte stanna inom Serbien eller Jugoslavien. Serbien ska vara ett grannland och inget annat. De har utfört ett folkmord. FN:s diskussioner om att Kosovo ska tillhöra Jugoslavien är bara tidsödande.

- Vi kommer att kämpa för ett oberoende Kosovo. Det har alla partier svurit ed på. Vi vill vara medlemmar i EU, NATO, OSSE och övriga internationella organ och vi hoppas på stöd från Sverige i det arbetet.

Samtalet avslutades med ett tack riktat till Margareta för ett visat intresse att besöka Kosovo och att man önskar mer kontakter med det svenska parlamentet.

Möte med representanter för LDK

Närvarande från LDK var Kola Berisha, vice ordförande, Nekibe Kelmendi, partisekreterare, Agim Krasniqi, styrelseledamot, försvar- och inrikesfrågor. Förutom dessa personer besöktes mötet av många andra, som bara kom in för att hälsa.

Under 10 år har LDK bett om internationell hjälp. Partiet anser att det är viktigt att representanter för det internationella samfundet för närvarande finns i Kosovo. Landet har behov av internationell hjälp på många nivåer, bland annat för att bygga upp en demokratisk organisation och struktur.

Kosovoalbanerna har under ett halvt sekel levt under militär regim och är nu mycket trötta. LDK vill göra allt för att bygga upp ett demokratiska system i landet. LDK vill ha ett bra kristdemokratiskt system. De vill bli en del av Europa och världen och känna att de tillhör det de egentligen tillhör, nämligen en självskriven del av Europa.

- Vi behöver bygga upp demokratin här. Vi behöver få ett gott klimat och fria val så fort som möjligt. Folket måste få säga vad för sorts samhälle de vill ha. Människorna måste ha möjlighet att säga sin mening. Vi behöver inte någon ny socialistisk/kommunistisk fas. Erfarenheterna från Albanien är dåliga. Vi vill ha fria val i Kosovo.

- Det finns olika personer i landet. Det finns sådana som vill gå bakom ryggen och som inte har rent mjöl i påsen. Men med er hjälp kan det förhindras att de får övertag.

- Kosovo hade fria val år 1998. Det finns 13 olika politiska partier. Genom LDK:s verksamhet har partiet visat att Kosovo är demokratiskt orienterat. LDK är beredd att samverka med alla organisationer. Vi har visat att vi kan samarbeta. Trots den serbiska ockupationen kunde vi organisera fria val i landet. Men vi behöver hjälp från Sverige. Sveriges erfarenheter är viktig. Alla svenska politiska partiers erfarenheter är viktiga.

Hur ser LDK på framtiden?

Som svar på frågan framhölls att LDK vill ha ett demokratiskt Kosovo för alla som vill bo där. Det får aldrig mer förekomma folkmord, terror och förföljelse grundad på religion. Kosovoalbanerna har nu försökt att hålla ut i 10 år. LDK har också sett ett internationellt samarbete, som mycket angeläget och viktigt. Ett oberoende Kosovo är lika med en demokrati.

- Vi är ett folk, som kanske inte skulle funnits idag, om inte det internationella samfundet ingripit. Men nu är vi i era händer. Men om ni hjälper det kosovoalbanska folket, hjälper ni också världen. Folket förväntar sig att världssamfundet och ni i Sverige vill hjälpa dem och visa att ni anser att människorna i Kosovo betyder något och att också vi har rätt till mänskliga rättigheter och ett fullt människovärde.

- Kosovoalbanerna är ett duktigt folk. De har aldrig tyckt om att vara styrda av någon. NATO:s intervention tillkom för att förhindra en humanitär katastrof.

- Det är viktigt att lösa de politiska problemen. Om de inte löses kan den fruktansvärda situationen upprepas på Balkan.

- Vi ber Er i Sverige, ge oss stöd att bygga upp det politiska systemet. Genom att lösa det politiska problemet kan vi lösa Kosovos och Balkans problem. Problemet är politiskt och mer än 100 år gammalt. Genom fria val får man säga vad man önskar av framtiden.

- Ni kan inte ta bort Kosovo ur mitt hjärta. Jag hör hemma här. Men jag vill att en del albaner ska stanna i Sverige. På så sätt skulle Sverige bli mer multinationellt.

- Jag önskar att Sverige utser en fadderstad till Pristina. (Det finns 300 000 invånare i Pristina med omnejd. I den Gamla staden finns cirka 280 000 invånare.)

Man hälsar Margareta välkommen tillbaka till det fria Kosovo och ber att få framföra en hälsning till Sveriges riksdag från Kosovo. De flesta som Margareta mötte har inget pass och kan därför inte lämna landet.

Möte med det kristdemokratiska partiet i Kosovo

Det kristdemokratiska partiet är det andra största partiet i Kosovo. LDK är det största partiet. Det kristdemokratiska partiet bildades år 1990. Vid valet den 28 mars 1998 erhöll kristdemokraterna 7 procent. Det innebär att 13 kristdemokrater ingår i parlamentet, som ännu inte är erkänt av Europa. Partiet har en vice talmanspost.

Medlemsantalet är 60 000. En stor del av medlemmarna lever i exil. Framförallt i Tyskland. Lokalavdelningar finns i alla kommuner i Kosovo. De förgrenar sig i sin tur till kommunernas olika byar och mindre samhällen.

- Många medlemmar är muslimer. I några regioner är alla medlemmar muslimer. I exempelvis Dojeva finns inga kristna. Men albanska muslimer är inte som andra muslimer. För albanerna kommer först folktillhörigheten och i andra hand religionen. De albanska förfäderna var kristna. Deras barn, de nya generationerna, är

stolta över att de tidigare varit kristna. Exempelvis katolska fester vid jul och påsk besöks mest av muslimer. De kommer till kyrkan för att höra det albanska ordet.

Målsättning

I kristdemokraternas målsättning ingår att de ska göra allt för att genomföra folkets vilja för att få ett oberoende Kosovo.

Det kristdemokratiska partiet i Kosovo är ett parti som vill tillvarata folkets intressen. Det stöder därför det parti, som en majoritet av folket valt, nämligen Ibrahim Rugovas parti LDK.

De kosovoalbanska kristdemokraterna har samma inriktning som övriga internationellt erkända kristdemokratiska partier. Det albanska folket har alltid varit riktat mot västvärlden. Kristdemokraterna i Kosovo är framförallt albaner och är därför också orienterade mot västvärlden. Partiet är således demokratiskt orienterat och vill att Kosovofrågan ska lösas med fredliga medel.

Något om organisationen

Den centrala styrelsen består av 15 ledamöter varav fyra är kvinnor. Styrelsen sammanträder minst 2 gånger per månad. För närvarande sammanträder styrelsen varje onsdag kl. 11.00. Mandatperioden är 4 år. Nästa årsmöte kommer att äga rum den 26 september 1999. Vid årsmötet deltar valda delegater.

Varje lokalavdelning har egen styrelse. Ordförandena samlas med jämna mellanrum och bildar tillsammans ordförandeförbund. Ordförandena i kommunerna samlas exempelvis till regionala ordförandeförbund. De regionala ordförandena bildar också ordförandeförbund. För ordförandena finns dessutom ett samordningsråd. Den centrala styrelsen samarbetar med alla ordförandeförbunden. Organisationen liknar kristdemokraternas i Tyskland.

Det är normalt att varje parti kämpar för att få makt. Även kristdemokraterna ska försöka organisera sitt parti så att de får så många röster som möjligt vid nästa val.

Tre personer arbetar på kristdemokraternas kontor, där serberna stulit allt som överhuvudtaget kunde stjålas. Således är all dokumentation, datorer, fax, telefon, kylskåp, spis, bilar mm stulet. Kristdemokraterna har varit en nagel i ögat på de serbiska operatörerna.

Det stora problemet för närvarande är att upprätthålla kontakten med medlemmar och organisation då allt som har med information och kommunikation att göra är stulet. Man har inget kvar utan organisationen har i princip kollapsat helt och hållet.

Internationellt samarbete

Kristdemokraterna vill bli medlemmar i den kristdemokratiska internationella unionen. Man arbetar på olika sätt utomlands för ett sådant medlemskap. Kristdemokraterna har haft kontakter med utrikesministern i Tyskland, EUCD,

CDU. En grupp från CDU väntas komma på besök för att träffa och tala med kristdemokraterna.

Partiet har arbetat utomlands för att försöka internationalisera Kosovofrågan. De har haft kontakt med flera diplomater och politiker, som besökt Kosovo. De har besökt olika länder, där de berättat om sin situation. De anser att de har lyckats med internationaliseringen av partiet.

Kristdemokraterna är ett öppet parti, som samarbetar med alla. Man prioriterar dock samarbete med andra kristdemokratiska partier i andra länder. Partiet är intresserat av att även samarbeta med kristdemokraterna i Sverige.

Något om situationen i landet

Tack vare FN och NATO har Kosovo nu befriats. Men cirka 20 000 albaner har förlorat sina liv. De flesta av dem är civila, kvinnor och barn. Det är många som också försvunnit och ännu inte är återfunna eller dödförklarade.

Serberna har förstört 1000-tals byar. 140 000 objekt är förstörda. Först fördrevs folket, sedan plundrades deras hem och till sist brändes husen.

Cirka en miljon människor fördrevs från landet. De flesta har kommit tillbaka, trots att de inte har tak över huvudet. Folket förväntar sig mer humanitär hjälp innan vintern kommer. Många bor i tält, som de fick som flyktingar i Albanien, Makedonien och övriga länder.

Möte med ordföranden Mark Krasniqi

Nedanstående sammandrag är direkt taget ur samtal med Mark Krasniqi hemma i hans bostad.

Mark Krasniqi, 79 år, är en mycket välkänd och högt hållen person i Kosovo. Han har under 25 år arbetat som professor vid universitet. Han är författare av både vetenskaplig litteratur, skolböcker och barnböcker.

Han tillhörde vetenskapsakademin i 11 år och har doktorerat i samhällsgeografi, undervisat studenter i geografisk ekonomi och etnogeografisk etnografi - speciellt gällande Baran, det landskap som han kommer från och om bergen Rugova. Etnografi handlar om den andliga och materiella kulturen mm. Läroböckerna skrev han för grundskolor, gymnasier och universitet. Politiska böcker skrev han, när han började med politik.

Mark Krasniqi tycker bäst om traditionella albanska hus. Därför har han skrivit om bland annat annat hus. Han har också skrivit om gamla traditioner och seder som bröllop, begravingar etc.

Orsaken till hans författarskap är att han ville förse landet med albansk litteratur, då gränsen mellan Albanien och Kosovo är "högre än vad Berlinmuren var".

Människorna hade ingen möjlighet att läsa böcker. Det var förbjudet att växla litteratur. Man var därför tvungen att använda den litteratur som fanns.

Varför blev det kristdemokraterna?

- Ärligt så trodde jag att vi genom kristdemokraterna skulle få mer hjälp i den nationella frågan genom att samarbeta med andra kristdemokratiska partier.
- Kristdemokraterna har ett stort hjärta, som skiljer sig från andra partiers. Kristdemokraterna i Kosovo har gjort allt vad de kan för att få alla andra politiska partier att tjäna landets politiska intressen.

Vad menar Du med den nationella frågan?

- Från början var kristdemokraterna liksom det övriga folket i Kosovo intresserade av att Kosovo skulle vara en självständig stat. Genom en folkomröstning hade människorna röstat för att Kosovo skulle vara självständigt. Det var 100 procent av kosovoalbanerna som röstade för ett självständigt Kosovo.
- Det finns inga skiljaktigheter i den frågan. Kosovos självständighet är alla politiska partiernas mål. Utan ett självständigt Kosovo blir det ingen fred på Balkan.

Hur har Du hunnit producera så många böcker?

- På 60 år hinner man mycket. Jag har också som gåva till vetenskapsakademin skänkt dem 1600 böcker. Under hela mitt liv har jag givit bort böcker till hela Kosovo.
(Även Margareta fick en signerad bok)

Men varför kom Du att engagera Dig för kristdemokraterna?

- Kristdemokraterna är starka partier i västvärlden. Speciellt gäller det i Tyskland. För oss är det mycket viktigt att kristdemokraterna, framförallt i Europa, ska samarbeta så att de kan hjälpa oss att lösa Kosovoproblemen.
- Serbien har propagerat länge och sagt att kosovoalbanerna är muslimska fundamentalister. Men den propagandan stämmer inte. Vi kristdemokrater anser inte att vi är fundamentalister.
- Medlemmarna består av ungefär 40 procent muslimer och 60 procent katoliker. Av väljarna år 1998 var ungefär 2/3 muslimer. För inte så länge sedan var alla kosovoalbaner katoliker.
- Om man ber muslimska albaner att räkna några generationer bakåt för att ta reda på när de var katoliker, är de stolta över att ha varit det. Många familjer består av 50 procent katoliker och 50 procent muslimer. Det kosovoalbanska folket är orienterat mot den europeiska kulturen. Efter ottomanernas erövringar ändrades ibland

religionen med våld. I landsdelen Rugova var det 2-3 generationer sedan man var katoliker.

Kommer katolikerna att bli muslimer?

- Nej, det kommer att bli tvärtom. Vi har tagit tillbaka vår ursprungliga religion. Den nationella kulturen tillåter inte att släktingar gifter sig med varandra. Men det gör inget att en muslim gifter sig med en kristen.

Har Europa inte tagit emot Kosovo som det borde ha gjort?

- Europa är orättvist mot Kosovo. Man har delat albanerna i två delar. I Albanien finns halva delen av folket. Den andra delen finns i Kosovo, Montenegro, Makedonien och Grekland. Det var Londonkonferensen som år 1913 orsakade den situationen och de problem som sedan uppstod. Nu har Europa bättrat sig genom att hjälpa oss mot massakrer och dödande. Nu är vi mycket tacksamma.

Varför? Vi har ju stått alldeles för länge och bara tittat på.

- Ja, om inte Europa hjälper oss att bli en självständig stat, kommer den situation vi nu befinner oss i att återupprepas. Kouchner har oroande sagt till serberna: "Vi delar Kosovo". Men vi måste tänka på den saken lite till och arbeta vidare med den. Men glädjande nog har man idag satt upp FN:s flagga på sjukhuset i Mitrovica.

Många är rädda för att det ska bli ett stor-Albanien. Kommer det att bli så?

- Nej, det blir inget stor-Albanien. Syftet med vår självständighet är inte det. Men om integrationsprocessen i Europa fortgår så att gränserna försvinner kommer så småningom även den gränsen att försvinna. Men idag har vi inte intresse av att förbinda oss med Albanien.

- En gång frågade man flamländarna om vad de ansåg om sin situation. Vill Ni förenas med holländarna? Nej, svarade de, vi har det bra här i Belgien. Gränser är inget problem.

- När vi började resa till Albanien var det förbjudet att ta en bok därifrån med sig hem och under Titos tid vågade man inte lyssna på radio i Tirana. Serberna diskuterade intensivt att albanerna i Kosovo skulle kallas shqiptarer (albaner). Det finns inga etniska gränser mellan albanerna. Det är samma folk.

Margareta omtalade att hon var överraskad över att kristdemokraterna var det andra största partiet i Kosovo.

- Ja, det stämmer att vi är det andra största partiet. Både vad gäller aktiviteter och medlemmar. Men herr Kouchner vill inte ha med oss i sitt råd för uppbyggnaden av den civila administrationen. Han har tagit med andra i rådet som inte är med i något parti, exempelvis en person som har ett parti med endast 30 medlemmar. Turkiska partiet som representerar 12 000 invånare är med liksom också bosniska partiet. Men

vi är inte med! Utan istället två så kallade oberoende, som enbart representerar sig själva.

- Rådet bildades för en månad sedan och har haft två möten. Det senaste var igår. Jag har tänkt besöka Kouchner, men Rugova har redan sagt till honom att han handlat fel. I rådet måste det ingå representanter för de partier som är demokratiskt valda till parlamentet. Rugova har särskilt framhållit att kristdemokraterna måste vara med.

- Ni i Sverige borde övertyga Kouchner om att de partier som valts av folket ska vara med i hans råd, trots att valet inte är godkänt av Europa. 85 procent av befolkningen deltog i valet helt frivilligt.

100 av parlamentets platser är tillsatta genom personval, 30 genom ett kombinerat system (olika etniteter i Kosovo och andra partier med ett röstetal överstigande 3 procent). Serber och montenegriner deltog inte i valet.

Platserna fördelades så att LDK fick 97, Kristdemokraterna 13, Liberalerna 6, Socialdemokraterna 6, Bosnierna 4, Turkarna 1 och Nationaldemokraterna 0 mandat (1,1 procent fattades).

- LDK bildades 1990 och är mer en folkrörelse än ett parti. UCK och andra nya partier gör att partibildningen kommer att ändras. Men UCK finns med 2 ledamöter med i Kouchners grupp, där således 6 platser upptas av personer som inte representerar folkets vilja. Det är fel av västländerna att handla så. Men man försvarar sig med att de som finns med i rådet, fanns med i Rambouillet. Således två gånger orättvist handlande från västs sida.

Men ni kan ju protestera hos FN?

- Nej, vi vill inte skapa konflikter mellan FN och oss just nu. Men vi kan varna Kouchner att det är fel att handla som han gjort. Det är viktigt att de som ska bevaka demokratin själva är demokratiska. Det är viktigt att inte bara lyssna på dem som vill och kan imponera. De "sex" imponerar utan att ha folkets stöd. Vi förväntar oss att Kouchner ska bli mer demokratisk.

Vad vill Du att jag ska hälsa Sverige och de svenska kristdemokraterna?

- Jag vill hälsa till ordförande och sekreterare att de ska lycka till med framtida projekt och arbete. Jag tackar partiet för visat intresse för vårt parti och folk. Jag vill tacka det svenska folket för deras insatser för albanerna i Sverige. De har fått den hjälp de behövde och det är vi tacksamma för.

- Vi hoppas att det svenska folket kommer att förstå våra materiella svårigheter, men också de politiska. Vi hoppas att vårt folk inte ska sakna det svenska folkets, regeringens och riksdagens hjälp. En hjälp som vi så väl behöver både materiellt och politiskt. Vi vore mycket tacksamma om en grupp svenska parlamentariker inklusive kristdemokrater ville besöka oss för att se vad serberna gjort för att utrota det albanska folket.

- För att kunna utföra elementärt normalt arbete som parti, behöver vi utrustning. Vi har inget i våra lokaler. För att kunna utföra ett normalt politiskt praktiskt arbete i lokalen i Pristina och i de olika lokala avdelningarna har serberna förstört allt. Det har skapat stora problem för kommunikation och kontakter. Bilar, fax och datorer finns att köpa, men vi har inga medel och inga möjligheter att jobba längre. Före kriget, dvs för 3-4 månader sedan betalade vi tre personer som arbetade på kansliet. Men nu kan vi inte betala dem någon lön längre. Det är knappt så att vi kan betala hyran. Just nu är det enbart frivilligt arbete som gäller. Allt arbete sker på frivillig grund. Men människorna måste ju också ha något att leva av.

- Vi har ibland fått lite hjälp från medlemmar i Tyskland och Schweiz. Vi har delat de medlen till styrelsens medlemmar så att de ska kunna arbeta för partiet. Men efter vad som har hänt i vårt land, har de själva problem i sina familjer och med utbrända hus. Många har inget kvar.

Möte med liberalernas ledare Gjergj Dedaj och den internationelle sekreteraren Krist Ndrecaj

Något om kriget

Inledningsvis berättade den dynamiske ledaren Gjergj Dedaj att han förlorat 12 familjemedlemmar under kriget. Han liksom så många andra hade varit med om flera begravningar efter öppnade massgravar.

Gjergj Dedaj berättade att han har fem barn. Två döttrar studerar på universitet. Flickorna har varit mycket oroliga över de systematiska våldtäkterna.

- Vi i vår familj har upplevt allt av det som kan upplevas av kriget i Kosovo. Därför säger jag: aldrig mer Serbien. Men folket kan aldrig hata så att de kan döda ett serbiskt barn eller en serbisk kvinna. 1998 dödade serberna medvetet, kallblodigt och med nöje 300 albanska barn. Vi vill inte hämnas, men vi vill tydligt och klart säga vad vi tycker.

Kosovoalbanerna har varit förtryckta länge. De har varit ockuperade och styrda av andra i 1000 år. Dedaj hoppas nu att Kosovo ska bli fritt. Han vill vädja till albanerna att inte hämnas på serberna, även om de dödade kosovoalbanska barn, våldtog kvinnor och gjorde vad ingen annan polis eller militär tidigare har gjort mot det kosovoalbanska folket.

Det liberala partiet

Det liberala partiet är medlem i de liberala partiernas internationella organisationer i exempelvis EU. De har status som observatörer i internationella liberalernas förbund i London. Av de politiska partierna i Kosovo anser liberalerna att de lyckats bäst med ett internationellt samarbete.

De ingår inte i någon av de båda regeringarna i landet, dvs den demokratiskt valda och den provisoriska. De ingår inte heller i Kouchners grupp. Där finns bara LDK.

Det är odemokratiskt och omänskligt att inte alla de partier som ingår i det demokratiskt valda parlamentet ingår.

Villkor för samarbete med serberna

- Vi kämpar hårt för att demokratisera Kosovo. LDK ska inte få monopolisera landet. Vi är inte heller nöjda med Kouchners arbete. Man måste ha respekt för alla demokratiskt valda. Man måste ge en chans till alla. Vid val är det folket som bestämmer. Detta gäller för Kouchner, som ska bygga upp samhället, men det gäller inte Kfor, som har en annan uppgift.

I samarbetet med serberna anser Dedaj att det måste ställas speciella villkor:

1. Alla albaner som sitter i serbiska fängelser ska släppas. Många albanska ledare tänker idag mera på sina egna positioner än på dem som sitter i fängelse.
2. Identifiering av människorna i massgravarna måste påskyndas.
3. De som stämplats som krigsförbrytare ska skickas till domstolen i Haag.

Mänskliga rättigheter

Liberalerna är skeptiska till om Mladic och Karadic kommer att ställas inför domstolen i Haag. Det har gått för lång tid. De som förlorat sina anhöriga är mycket besvikna över att inte Milosevic fångats in ännu.

- Sverige är en modell för demokratin, inte bara för Europa utan för hela världen. Men det finns några länder som har annorlunda tankar än ett självständigt Kosovo när det gäller Kosovos framtid. Serberna har exempelvis talat med Kouchner om att dela Kosovo. "Vi får tala om det lite senare. Vi får se hur det blir," har han svarat.

- Det internationella samfundet har sagt att gränserna inte ska ändras. Om gränserna ska ändras borde albanerna få en ganska stor bit. Vi finns ju överallt. Frågan om att dela Kosovo är en stor fråga som gäller Balkans stabilisering. Den serbiska minoriteten måste ha alla mänskliga rättigheter som alla andra minoriteter i Kosovo.

Förhållandet till LDK

Liberalerna kommer inte att i fortsättningen verka på samma sätt som under kriget. Partiet kommer att bilda opposition mot LDK, som de anser agerat som ett statsparti i försvaret av demokrati och mänskliga rättigheter.

- LDK har nästan bildat en modell som fastnat. LDK måste transformeras och måste fram till valet spela en roll som ett vanligt parti. Men Rugova och UCK vill vara två politiska stora krafter i Kosovo. Men i Kosovo fungerar minst 10 andra politiska partier. Alla politiska partier måste betraktas likvärdiga och ha samma chanser. UNMIK, Kfor, OSSE med flera måste betrakta alla politiska partier som likvärdiga. De måste ha samma chanser inför det nya valet. Efter det kan vi börja tala om framtiden.

Liberalerna engagerar sig för att Kosovo ska bli en riktig demokrati och inte en typisk "Balkandemokrati". Det finns några länder på Balkan som inte kommer i närheten av demokrati och mänskliga rättigheter.

- Jag är inte för "balkanisering" utan för "europerisering". Det kommer att kräva att Kosovo blir en del av Europa.

Hur ser framtiden ut?

- I framtiden är Kosovo en demokratisk, oberoende och fri stat. Vi kommer aldrig att tillåta att Kosovo integreras i Serbien eller Jugoslavien. Vi kan bli goda grannar om de ber om ursäkt.

- I Bukoshis regering (den demokratiskt valda) är nästan alla medlemmar i LDK. I Thaqis regering (den provisoriska) är nästan alla medlemmar i UCK. Vi kommer att kämpa för att alla politiska partier blir representerade. Vi är rädda för att Kosovo kan bli en totalitär stat. Det kan bli farligt.

- UCK är inget politiskt parti utan tillhör hela folket. Nästan hundra liberaler har exempelvis dött inom UCK genom att kämpa för människan och mänskliga rättigheter. Några ledare i olika partier har givit UCK ett sken av att tillhöra deras parti. Liberalerna har inte gjort så. Men Kosovo måste ha en armé.

- Kristdemokraterna och liberalerna diskrimineras. Vi liberaler kommer att ställa upp för demokratin. Det är sant att kristdemokraterna ställer upp för LDK i nästan alla sammanhang. På grund av den svåra situationen intog kristdemokraterna rollen som en satellit till LDK. När LDK tagit ställning för en sak fastän den varit orätt har kristdemokraterna varit tysta. Mark Krasniqi är min vän.

- Jag har sagt till Rugova att han har gjort LDK till ett suveränt parti. "Lugn, det kommer att bli bra", har han svarat.

Dedaj tror att det liberala partiet kommer att spela den största rollen för att demokratisera Kosovo. LDK har försökt att bestämma för alla överallt i byar, samhällen, städer osv. "Men Rugova hade det svårt ett tag. Han var nästan helt ensam."

- LDK har aldrig tagit ställning och sagt hur det ska vara. De har aldrig tagit ställning eller sagt något till folket. Om folket har röstat på ett parti, måste det ta ställning och tala om hur folket ska handla. Men folket lämnades och fick göra som det ville och kunde. Den avgivna rösten, valsedeln, är ett instrument för demokratin. Om Du inte tar ansvar för de som röstat på Dig är det orätt. Jag har själv exempelvis besökt en familj, som inte hade någonstans att bo. Jag försöker att ta ansvar för dem.

- Inom UCK finns det också situationer, som är orätta, fel och mindre bra. Men LDK har inte tagit sitt politiska ansvar. Då andra bestämde över folkets liv var de tysta. Du har ett ansvar när någon röstat på Dig. Men det är inte heller någon demokrati om 90 procent röstar på samma parti.

Parlamentsmöten

Parlamentet har inte varit samlat vare sig före eller under kriget. Gjergj Dedaj hotade att avgå om inte parlamentet samlades under Rambouillet-diskussionerna. Han har nu framfört samma hot om inte parlamentet samlas under augusti månad i år. På hans begäran och hot kommer parlamentet att den 31 augusti samlas till möte. Då kommer skarp kritik att riktas mot LDK. Socialdemokraterna, liberalerna och kristdemokraterna kommer då att framföra att LDK under kriget inte gjort vad de kunde och borde.

Demonstrationer

Gjergj Dedaj samlade 60 000 människor till dagliga demonstrationer under två månader. Man demonstrerade för att få ett internationellt skydd för Kosovo och att NATO skulle komma till landet.

Han fick inga pengar av Bukoshis regering eller från något annat håll till dessa demonstrationer. Hans familj finansierade dem. Och den svenske folktoppartisten Hadar Cars hjälpte till att skaffa pengar från EU. Liberalernas partilokaler demolerades helt av serberna, som var starkt emot partiet.

Internationella kontakter

Dedaj har också satsat hårt för att internationalisera Kosovofrågan. Det liberala partiet har fått många internationella vänner. EU-rådets ordförande kommer till Kosovo den 23 augusti. LDK har haft pengar och möjligheter, men är inte med i internationella sammanhang.

Då Margareta påpekade att LDK var med i den internationella kristdemokratiska organisationen, ansåg Dedaj att LDK behandlade kristdemokraterna i Kosovo ojust, då det borde vara kristdemokraterna som var med i de sammanhangen.

- Om vi skulle inbjudas till någon organisation, där vi inte hör hemma, skulle vi tacka nej och hänvisa till det passande partiet.

- Människor skrattade då jag vädjade till olika europeiska länder att de skulle öppna sina kontor här. Många undrade också om jag var klok då jag krävde att NATO skulle hit. Jag kommer att kämpa för att Kosovo ska in i EU, NATO, Europarådet, OSSE osv. Jag är optimist och envis, när det gäller att framföra och genomföra folkets önskningar. På Balkan respekteras inte sådana personer som jag.

Självständigt Kosovo?

- Kosovo erkänner inte något Kosovo som kan bli en del av Serbien. Kosovo erkänner enbart ett oberoende Kosovo. Om man erkänner något annat än oberoende, händer samma sak på nytt med Kosovo om 10 år. Vi vill ha ett oberoende Kosovo integrerat i Europa. 300 000 människor dödades annars i onödan. Det är svåra dagar som ligger framför. I demokratiseringens namn borde man kunna europeisera Kosovo.

Krist Ndrecaj

Liberalernas internationelle sekreterare **Krist Ndrecaj** kom in i rummet och gav sig in i diskussionen medan Dedaj försvann några minuter för att kolla en sak.

Krist Ndrecaj sa bland annat att stalinismen måste utrotas.

- I Serbien har medborgarna ingen betydelse, inget värde. Makthavarna gör som de vill med dem. Idag är serberna isolerade. Det är också problem med den serbiska kyrkan, som isolerat sig från andra kyrkor. Hela det serbiska folket är isolerat.
- FN måste göra allt för att utrota det odemokratiska psykiska tillståndet. Det finns ingen rörelsefrihet för det vanliga serbiska folket. Det bromsas av politiker, diplomater etc. Serberna ville inte leva integrerade i Kosovo. Det sätt på vilket de vill behålla Kosovo är fel och otillåtet. Serberna har orsakat att folk har flyttat. Albanerna kommer att acceptera serberna, när de blir som människor ska vara.
- Det är krafter igång för att förhindra integrationen i Europa, där fortfarande fossiler från det stalinistiska systemet finns kvar. Det är inte bra att röra Ryssland allt för mycket, då det tillhört två kontinenter. Det skulle bli fel om man försöker att få in Ryssland i EU.
- Det är positivt med pluralism och demokrati. Kosovo behöver en demokratisk grundlag och Kosovo måste in i internationella organisationer för att få full frihet.
- Personer från USA:s konsulat har betytt mycket för Kosovo under kriget. Christopher Hill var i ständig telefonkontakt med USA. Det innebar att serberna inte kunde göra regeringen och parlamentet något illa. De stoppade den blodiga diktatorn från Belgrad.

Möte med socialdemokraternas ordförande Kaqusha Jashari

Det socialdemokratiska partiet har 32 000 medlemmar, men intresset för partiet ökar. Partiet bildades år 1990. Det har deltagit i de två senaste valen och har gått från 2 till 6 platser i parlamentet, som hittills varit förhindrat att samlas. Men man hoppas att få fortsätta med det påbörjade arbetet. Det finns grupper som inte erkänner valet år 1998. De finns med i den s k provisoriska regeringen. Alla andra partier och grupper stöder Kosovos institutioner.

Fund for National and Regional Roads

I ordförandens kontorsrum finns konstverk som hon själv målat på sin fritid. Under 10 år har hon haft två utställningar. Hon är direktor för Fund For National And Regional Roads. Det är ett för närvarande oavlönat arbete. Fonden äger den byggnad i vilken kontoret är belägen. 30 personer arbetar där. De flesta är ingenjörer. Fonden bygger vägar och ansvarar för vägarna under vintern.

För närvarande har fonden många kontakter gällande byggandet av vägar, men ännu har inget konkret hänt på den fronten. Många vägar är helt förstörda. Under de senaste åren har ingen gjort något åt dem. De som tidigare arbetade med vägbyggande

och underhåll avskedades av serberna. Och serberna gjorde inget åt albanernas vägar om de själva inte hade nytta av dem till sina egna byar och bostäder.

Fram till år 1989 hade man mycket pengar till vägunderhåll - skatt och bensinpengar. Men efter 1989-1990 tog Belgrad bort kompetensen från landet. Belgrad finansierade inte underhåll och byggande av vägar utom, som tidigare nämnts, de där serber bodde.

Alla kompetenser, som fonden hade tidigare, finns nu hos FN, som även handhar administrationen av fondens verksamhet. Den tekniska delen handhar dock fonden. Samarbetet har gått bra hittills. Fonden står för den professionella delen. Den undersöker behov och föreslår insatser. Den materiella delen handhar FN. Ett samarbete ska inledas på onsdag med UNMIK och Kfor för planering och konkret arbete.

Fanns de förnekande grupperna med då valet hölls?

- En del förnekande grupper fanns med, men inte alla. En ny grupp bildades, Nya Förbundet, som lämnade LDK. 86 procent deltog i valet. Det innebar att de gav sitt förtroende till Kosovos institutioner. De fyra största partierna är LDK, PDSHK (Kristdemokraterna, Parti Democratic Shiptare Kosovo), PSDK (Socialdemokraterna) och PLK (Liberalerna).

Den socialdemokratiske ordföranden hoppades att Kosovos problem kommer att lösas och att val hålls nästa år. Valet måste ge ett realistiskt resultat. De som nu anser att de tillhör det viktigaste partiet, kanske kommer att tillhöra ett parti med en annan plats på rangskalan, när folket har fått säga vad de tycker.

- Kouchners råd är inte realistiskt eller demokratiskt sammansatt. LDK har där två platser, UCK har också två platser liksom även LBD (Nya demokratiska förbundet). Dessutom har de så kallade "oberoende" två platser. Av de som ingår i rådet finns bara LDK som deltagit i det demokratiska valet 1998.

- Det borde vara så att LDK hade en plats, liksom också kristdemokrater, liberalerna och socialdemokraterna. Men istället har serberna har 2-3 platser, bosnierna och turkarna en plats vardera. Den serbiskortodoxa kyrkan är också representerad och har två platser.

Kaqusha Jashari tror inte att rådet kommer att lyckas med sitt arbete, då det måste ha stöd från hela folket. För att ge sin syn på det odemokratiskt tillsatta rådet har hon bett att få träffa Kouchner. Det ska hon också göra i veckan. Parlamentets styrelse i vilken också kristdemokraterna ingår har träffat Kouchner och framfört sin syn på den odemokratiskt sammansatta kommissionen. Jashari tror att rådets sammansättning kommer att ändras något.

Vad är orsaken till orättvisan?

- Den är ett resultat av tidigare begångna fel. Man har gått efter Rambouillet-mötet, som inte var representativt. Man imponerades av de nya grupperna, som hade

förmågan att dupera och att lägga sina ord väl utan att egentligen ha tacksägelse för dem.

- Vi ville inte skapa problem, därför sa vi ja till avtalet. Jag hoppas att Kouchner kommer att ändra något i kommitténs sammansättning. Det kan komma att spela en stor roll inför valet. Vi vill vara representerade i rådet. Vi vill ha en registrering av befolkningen inför valet. Vi vill ha en bra organisation. Det är mycket arbete att göra.

Internationellt samarbete

- När det gäller samarbete har vi ansökt om medlemskap i internationella socialdemokratiska organisationer. Vi är medvetna om att det tar tid att bli medlem. Vi tar också andra kontakter med socialdemokrater från olika länder. Vi har börjat få kallelser till olika internationella möten, bland annat från Balkans socialdemokrater. Vi har också fått kallelser till möten från socialdemokrater i Tyskland. I september ska tyska socialdemokrater anordna ett seminarium om socialdemokraternas situation i Kosovo. Kallelse till det seminariet är skickat till alla socialdemokratiska partier i Europa, även de nordiska.

Ingen lokal

- Socialdemokraterna har en svår situation. Serberna har förstört all dokumentation. Det finns inget kvar. Vi hade tidigare en lokal med datorer och allt annat som behövs för att kunna göra ett bra arbete. Men idag har vi inget. Vi är det enda partiet som inte har någon lokal. Vi har sökt medel hos OSSE för hjälp till demokratisk utveckling, men vi har inte fått något svar. LO har fått en lokal.

Hälsning

Ordförande Kaqusha Jashari ber om att få en hälsning framförd till det socialdemokratiska partiet i Sverige. Hon hoppas på goda kontakter i framtiden och ska höra av sig till dem då hon fått telefon. Socialdemokraterna i Kosovo är intresserade av att få kontakt med socialdemokraterna i Sverige och önskar att de ska besöka Kosovo.

I september reser socialdemokrater i Kosovo till Tyskland. I november kommer de att delta i en internationell konferens i Paris. De kommer att där träffa många andra socialdemokrater och hoppas att också träffa svenska socialdemokrater.

Det måste få ta tid

- Situationen i Kosovo är inte som den i Bosnien. Skillnaden är att i Kosovo är det 90 procent albaner medan det i Bosnien finns tre stora folkgrupper. I Kosovo har albanerna sin politiska identitet. Men serberna har gjort allt för att utrota albanerna.

- Det måste få ta tid innan vi har fattat den situation vi nu är i. Det har gått så fort. Vi är glada för att vi kan gå ut på gatan när vi vill. Förut kunde vi inte det. Men ännu är vi inte riktigt medvetna om att vi har mycket att göra för att få demokrati och rättvisa.

- Vi albaner vill inte leva på humanism och bidrag. Vi vill arbeta, bli starka och komma in i den europeiska gemenskapen. Vi har utbildade människor, men vi saknar förutsättningarna för ett bra arbete. Allt är stulet ifrån oss.
- Vi hade förut 11 bilar. Nu har vi en jättegammal, som inte går att använda. Vi får inga löner. Vi lever på egna medel. Vi har varit i kontakt med EU om våra behov. Vi behöver pengar och program för systematisering. Vi försöker presentera vad vi behöver. UNMIK har lovat att vi ska få löner om en månad.

Möte med representanter för försvarsutskottet

Vid mötet deltog Agim Krasniqi, ordförande (LDK) och Nazmi Halimi, vice ordförande (kristdemokrat).

Mötet inleddes med att representanterna för det kosovoalbanska försvarsutskottet berättade om valet den 23 mars 1998. Det var ett parlaments- och presidentval samt direktval av parlamentariker och partival. Vid det tidigare valet år 1992 valdes parlamentariker och president.

85 procent av befolkningen och 13 partier deltog i valet. Valdeltagarna hade 26 valplatser att gå till. Tre var stängda på grund av kriget. Avsikten var att valet skulle kompletteras senare på de platser där det inte kunnat äga rum på själva valdagen.

Fyra partier tog plats i parlamentet år 1998. LDK fick absolut majoritet. Kristdemokraterna blev det näst största partiet. Socialdemokraterna kom därefter och Liberalerna efter dem. I parlamentet finns även representanter för några minoriteter, det bosniska partiet, det turkiska folkpartiet och några till.

Parlamentet har Konstitutionsutskott, Justitieutskott, Utskott för mänskliga och etniska rättigheter, Utskott för utveckling och samarbete med omvärlden, Ekonomi- och finansutskott, Jordbruksutskott, Utskott för naturtillgångar, Utskott för urbanisering, Trafik- och kommunikationsutskott, Utbildningsutskott, Kulturutskott, Socialutskott, Idrottsutskott, Utskott för information, och Utskott för emigration och flyktingfrågor.

Parlamentet har inte kunnat fungera under kriget. Enbart några utskott. I det första parlamentet fanns inget försvars- och säkerhetsutskott. Försvars- och säkerhetsutskottet har försökt att fungera under kriget. Men då parlamentet inte fungerade och kriget blev allt intensivare har utskottet inte haft någon aktivitet att tala om. I landet har funnits massvis med serbiska poliser och militärer. Folket flydde eller flyttade. Men det fanns även andra orsaker till att utskottet inte fungerat.

Utskottet har 9 ledamöter, sju från LDK, en kristdemokrat och en liberal. De lagar som den förra regeringen införde gäller fortfarande. Ansvarigt utskott har ännu inte gjort något åt de lagarna.

De kosovoalbanska representanterna från försvars- och säkerhetsutskottet vill ha hjälp från det svenska försvarsutskottet för att få fram en arbetsplan/arbetsform. De

vill veta hur det svenska försvarsutskottet fungerar, vill ha erfarenheter från det parlamentariska och demokratiska arbetet i Sverige samt mer direkt kunskap om hur det svenska parlamentet arbetar.

De kosovoalbanska representanterna från säkerhets- och försvarsutskottet skulle gärna vilja anordna ett symposium om försvarsfrågan och undrade om representanter för det svenska försvarsutskottet ville vara med och hjälpa till att anordna det.

Den kristdemokratiska representanten berättade att den kristdemokratiska försvars- och säkerhetspolitiken var unik. LDK är beredda att samarbeta, därför har kristdemokraterna stött LDK:s politik. Man har haft lika förslag när det gäller att lösa Kosovofrågan. LDK har vunnit ett krig mot den serbiska regimen.

Det är svårt att bygga institutioner. De politiska partierna i parlamentet insisterade på att fria val skulle hållas år 1998. Efter valet bildades alla utskotten. Det mest känsliga var försvars- och säkerhetsutskottet. All försvars- och säkerhetspolitisk verksamhet, som handhas av utskottet, var förbjuden av serberna. Men kosovoalbanerna överlevde förtrycket och bildade flera olika institutioner.

- Då parlamentet bildades hade serbiska styrkor omringat hela parlamentsbyggnaden. Det albanska folket är helt försvarslöst och oskyddat. Det politiska kravet på NATO-närvaro var mycket viktigt att det uppfyllts. Nu är klimatet annorlunda. NATO har gjort ett bra arbete när det gäller säkerhet och försvar. NATO har öppnat ett bra framtidsperspektiv för fred och säkerhet. Utskottet har goda kontakter med Kfor och är också intresserat av samarbete med andra länder vad gäller deras planer för säkerhet och försvar.

Parlamentet samarbetar med olika internationella kulturella företeelser. Det har diplomatiska observatörer i USA, OSSE och Europa samt även andra kontakter med olika länder. Utskottet försöker att lägga en grund för sitt framtida arbete.

Möten med sociala, humanitära och andra organisationer

Women's Forum

Organisationen håller just på att skriva en bok om berömda albanska kvinnor. I boken kommer bland annat Moder Theresas liv och gärningar att ingå.

De kvinnor vi träffade verkade ha gått igenom en hel del. En av dem berättade sådant hon inte berättat för någon tidigare. Det handlade om en situation då de alla var nära döden. Berätterskan är lärare. Hon och hennes familj bodde under kriget kvar i sitt hus, fastän grannar och vänner flytt. Hon och hennes familj tog istället hand om många barn, som fick bo hos dem och fick samtidigt undervisning. Men en dag stod serberna maskerade utanför deras hus med vapnen laddade.

Allt togs ifrån dem. Mannen, som är professor och vetenskapsman, förlorade alla sina dokument, i princip hela sitt liv. Dokumenten förvarades i en plåtkista som var nedgrävd i jorden. Men serberna använde metalldetektorer som de sökte med runt egendomen. De hittade kistan och andra nedgrävda värdesaker. Troligen på grund av att alla barnen skrek i högan sky av rädsla och förskräckelse lämnade serberna hemmet utan att ha dödat dem. Men kvinnan som berättade händelsen hade under serbernas besök i hennes hem stått på knä och haft ett laddat vapen mot sin hals. Hon blev också slagen liksom även mannen, som behandlades ännu mer brutalt.

Kvinnorna är de som behöver mest hjälp. Representanter för Women's Forum önskar komma till Sverige för att diskutera med svenska kvinnoorganisationer hur man kan samarbeta, stödja och hjälpa varandra.

Kvinnorna har satsat mycket på freden. De är således förberedda att arbeta och hjälpa andra kvinnor. Det hålls kurser för att få kvinnorna att bli självständiga och oberoende, vilket är en förutsättning för en oberoende stat. Organisationen önskar ett rehabcenter för fysiska och psykiska problem kombinerat med ett center där de själva kan arbeta, till exempel ett tvätteri, för att kunna försörja sig själva. Organisationen vill således bygga upp ett center för stöd och utbildning.

Centret för sociala problem

Institution för socialpolitik

Centret har fått en ny ledare, direktor, som personalen själv har valt. Han hoppas på hjälp till sin verksamhet. Centret är professionellt och politiskt oberoende. Det bedriver humanitär och social verksamhet. Tidigare finansierade staten verksamheten. Före kriget hjälpte man 1200 familjer.

Centret är en institution för Kosovos socialpolitik. Man analyserar sociala problem. Professionellt hjälper man andra centra med deras problem. Varje kommun inom regionen har ett eget kontor. Före kriget skedde finansieringen genom skattemedel över den statliga budgeten. Serbien har inte bidragit till budgeten på 22 månader. De som arbetar på centret har inte haft lön på sex månader. UNMIK kommer att betala löner så småningom och föräldralösa barn kommer att få hjälp av UNICEF.

Hexat Shatri är kontaktperson över hela Kosovo. Han känner till alla sociala centra inklusive alla detaljer om dem. Han har nu fått en ny uppgift, nämligen att vara koordinator mellan olika hjälpinstanser och hjälpbehövande. Centret har försökt att samarbeta med hjälporganisationen "Moder Theresa", men det har inte lyckats så bra. Just nu delar den organisationen mest ut mat till befolkningen.

Föräldralösa barn

Byn Glogvoc har 40 000 invånare. På fem dagar hittade man där 200 föräldralösa barn. Släktingar eller andra personer tar hand om dem. De materiella problemen är svåra.

Centret tar hand om alla kategorier av barn - mentalsjuka, handikappade, socialt skadade - oberoende av etnisk tillhörighet. De tillämpar internationella lagar vid t ex adoption.

- Vid svensk adoption kräver vi att alla svenska villkor är uppfyllda. Vi tillåter endast adoption till länder som är humanistiska och som kan garantera att barnet kommer att få det bra.

1. Fosterbarn

Före en fosterbarnsplacering gör man en noggrann undersökning av fosterfamiljen. Pedagog och socialarbetare besöker familjen. En kommission på centret diskuterar barnets fysiska och sociala tillstånd. Fosterbarnsfamiljen rapporterar två gånger om året om hur barnet mår och utvecklas. Om barnet ärvt något kan arvet inte röras förrän barnet är 18 år. Vid speciella förhållanden om barnet till exempel ärvt en lägenhet, kan den hyras ut och hyrespengarna sparas till barnet.

2. Adoption

Av erfarenhet är adoption det bästa för barnet och i barnets eget intresse. Barnet får föräldrar och räknas in i familjen. Vid adoption har man mera möjlighet att välja familjer. Centret berättar inte för de eventuellt blivande adoptivföräldrarna om barnets nationalitet eller etniska tillhörighet om de inte ber om det.

3-4 barn per år bortadopterats till utlandet. Många av de adoptivföräldrarna har inte tagit någon hänsyn till om barnet varit handikappat, då det går att få hjälp.

3. Institution

I Mitrovica har det funnits en institution för föräldralösa barn. Men den är förstörd av kriget. Centret har dålig erfarenhet av institutioner. De barn som vuxit upp på institution dras mer än andra barn till droger, alkohol och brottslighet av olika slag. Om man ger pengar till fosterfamiljer som tar hand om barnen ger det bättre resultat. Idag har man inget system för ersättningen till fosterfamiljer. Tidigare fick de 80 procent av den lägsta arbetarlönen.

För närvarande planeras att bygga ett hus för barn under 14 år som behöver ett tillfälligt omhändertagande i 3-4 dagar. De kan till exempel ha gjort något småbrott, har föräldrar som bråkar eller har kanske hittats på gatan.

De barn som det idag finns gott om på Pristinas gator, "cigarettbarnen" försörjer ofta sina familjer eller är föräldralösa. För närvarande kan man inte lägga upp något socialt program, utan man försöker dela ut böner och ris till familjer som inte ens har kastruller att koka mat i.

Några exempel

På stadens sjukhus finns för närvarande friska föräldralösa barn. Som exempel kan nämnas att under kriget föddes ett barn på sjukhuset. Mamman till barnet kastades ut av serberna, så fort hon fött barnet. Under kriget vågade ingen röra sig ute på

gatorna, men kvinnan gick ändå till sjukhuset för att föda sitt barn där. Kvinnan har inte hittats och all dokumentation brändes upp av serberna i alla institutioner.

Även en annan kvinna gick till sjukhuset för att föda sitt barn. Men hennes man tillhörde de paramilitära grupperna. När det började brännas flydde kvinnan med honom och lämnade kvar barnet. Sjukhuset har tagit hand om barnet och försöker hitta föräldrarna.

- Det bästa är att hjälpa där hjälpen bäst behövs. Det man har sett av de humanitära organisationerna är att de köper bil, mobiltelefoner och hyr jättestora hus. Bara 10 procent går till de direkt hjälpbehövande. De sitter mer och äter och dricker än gör något vettigt.

Moder Therasas humanitära verksamhet

Organisation

Från organisationen deltog Jak Mita, som är ordförande och Marte Palokaj, som är en av ledarna. Hon är administratör och kontaktperson. Den 10 maj 1990 bildades den humanitära föreningen, som antog namnet Moder Theresa, då hon är dotter till föräldrar från Prizren. Själv är Moder Theresa född i Skopje.

Styrelsen består av 20 personer. Även före kriget hade "Moder Theresa" humanitär verksamhet. 85 procent av all humanitär verksamhet går genom "Moder Theresa". Man vill inte kalla sig för organisation utan anser sig vara en humanitär förening, som är religiöst och politiskt oberoende.

"Moder Theresa" hjälper människor som behöver hjälp. Föreningen hjälper där människor finns som behöver hjälp. Stadgarna är gjorda efter den principen. Föreningen tillkom på initiativ av framstående albaner. I sammanhanget kan nämnas biskopen Nikd Prelaj, professorn i humanism Anton Gefa och Don Lush Gjergji, som även skrivit en bok om Moder Theresa.

Föreningen började sitt arbete vid den tidpunkt då alla albaner avskedades från sina arbeten. Alla företag och fabriker avskedade folk bara för att de var albaner. Fattigdomen ökade.

Syftet med föreningens arbete var vid den tiden att hjälpa de som blev avskedade. Och de blev fler och fler. När verksamheten startade hade 15 600 kosovoalbaner inte ens mat för dagen. Det var arbetslösheten som förorsakade den stora fattigdomen och som ökade varje år.

"Moder Therasas" ambition var att bilda ett sådant system så att de kunde nå de som bäst behövde hjälpen. Ett nät med avdelningar bildades därför över hela landet. De olika grenarna bildade i sin tur nya grenar. På så sätt nåddes de som bodde på mindre orter och i mindre byar. Föreningen kan nu nå alla familjer. Men frågan är om hjälpen räcker till de som verkligen behöver den.

Utiifrån kommer hjälpen till depåer i Pristina, varifrån den delas ut till mindre orter. Utdelningen sker en gång per månad enligt alfabetsprincipen. Alla medarbetarna skriver rapporter om vilka familjer som fått hjälp, hur mycket de fått etc. Föreningens större avdelningar samlar ihop rapporterna och gör gemensamma rapporter från sina områden. Rapporterna skickas sedan till donatorerna så att de vet vart pengar och hjälp tagit vägen.

Något om verksamheten

För de som inte kan betala för sjukvård har "Moder Theresa" inrättat ett sjukvårdssystem med bland annat 92 sjukvårdscentraler. 350-400 läkare med olika specialiteter arbetar där liksom cirka 550 sjuksköterskor. De arbetar humanitärt och får ingen lön. Inte heller teknikerna får någon lön. Medicinen är gratis. Det har förekommit epidemier av hepatit, magtyfus och njursjukdomar.

Under en dag före kriget sökte cirka 6500 människor hjälp inom "Moder Theresas" sjukvård. Idag fungerar 14 vårdcentraler medan 78 är nedbrända.

Situationen har varit särskilt svår för de gravida kvinnorna. De kunde inte besöka BB och fick därför föda hemma eller på andra håll. Före kriget byggde "Moder Theresa" mödravårdscentraler med BB och operationssalar. 28-30 barn föddes där varje dag. Kvinnorna betalade inget för vården. Läkarna arbetade gratis medan barnsjuksköterskorna som arbetade på nätterna fick betalt.

- "Moder Theresa" har gjort ett stort arbete under den svåra perioden. Under den serbiska regeringens tid 90-98 har det varit allra svårast. Serberna förhindrade administrationen med syfte att förhindra föreningens arbete. Eftersom de inte lyckades, hittade de på olika vägar för att förhindra att hjälpen kom till folket. Som exempel kan nämnas att undersökningen av pulvermjölken för barn försenades på det serbiska laboratoriet. När de var klara med sina analyser hade användningstiden gått ut.

- "Moder Theresa" måste nämligen först fråga serberna om de fick importera mjölkpulvret, sedan skulle serberna kontrollera produkterna på sina laboratorier. Men också "Moder Theresa" hade laboratorier som kontrollerade serbernas resultat. Förgiftningsförsök förekom.

Den sista perioden var särskilt svår. Moder Theresa var i Kosovo under hela kriget. Föreningen bildade då kontor på många ställen i Makedonien med ett huvudkontor i Skopje. Föreningen har också inrättat kontor i Albanien (Tirana) och i Montenegro (Otsdin). Även om det kosovoalbanska folket fördrevs från sitt land, fick både familjer och flyktingar hjälp.

Världen ville inte väcka opinion

- "Moder Theresas" moraliska kraft är tillräcklig för att räcka ut handen igen. Men serberna har tagit många av våra dagar och år.

Eftersom ordföranden har handikappade barn och inte kunde lämna dem, var han kvar i Kosovo under hela kriget. Men inte ens grannarna kunde han lita på. De serbiska grannarna undrar om han nu tänker hjälpa dem. Men han kunde ju inte ens hjälpa sin egen son, vilket var en förskräcklig upplevelse. Det folkmord, som nu ägt rum, kan inte jämföras med andra världskrigets. Medeltida tortyrkammare har hittats i polishuset och i sjukhuset. Människor har massakrerats med elektriska sågar.

- Världen ville inte väcka opinion. Serberna förde ut budskapet att albanerna var rebeller. Propagandan var stark och genomslagskraftig. Serberna tillfångatog och förde albanska soldater till serbernas läger där man dödade dem. "De angrep oss. Vi var tvungna att döda dem", var det budskap som fördes ut. De bilder som sedan fördes ut i världen var att de albaner de fotograferat hade angripit serberna.

"Moder Theresa" behöver nu barnmat för barn upp till 7 år samt mat till barn mellan 7-14 år. Föreningen har funnit cirka 300 föräldralösa barn, men de kan vara flera.

Övriga besök med mera

Familjen Sedlari i Pristina.

Familjen består av sex medlemmar Agim, Nysrete, Doniko, Dafina, Donat och Nafije (mormor).

Familjen tvingades under kriget på flykt av serbiska soldater. De hann/fick inte ta med sig några tillhörigheter. I tre dygn stod de tillsammans med 100 000 människor i leran vid flyktinglägret i Bllace, Makedonien, där de var i 8 dygn. Där fanns inga sanitära anordningar. Nöden var obeskrivlig.

Efter 8 dygn tvingades de in i en buss med okänt mål. De hamnade i Albanien, Korca, där de inhystes hos en albansk familj, som tog mycket väl hand om dem. Den äldre kvinnan vårdades på sjukhus i Albanien under den mesta tiden av vistelsen där.

När de efter tre månader kom hem igen, kunde de ta sitt hus, som inte var särskilt skadat i besittning och fortsätta med sina tidigare arbeten, dock utan lön.

Fjorton timmars bilfärd genom Kosovo

Under cirka 14 timmar i mer än 40 graders värme for vi genom Kosovo i en bil som sett sina bästa dagar. Den saknade bland annat fjädring, vilket var särskilt kännbart på de otroligt dåligt underhållna och sönderkörda vägarna.

Landskapet är skönt och mycket vackert med sina kullar och i miljön smakfullt placerade byar och samhällen. Men varningen för minor på många platser förtog mycket av skönheten liksom också den förstörelse av landet som vi fick bevittna.

Cirka 80-90 procent av bebyggelsen är förstörd. Det går väl an så länge det är sommar och varmt. Men när den kalla vintern kommer var ska människorna då bo om de inte nu snabbt får hjälp med att bygga upp sina hus och kan få tak över huvuden?

Vi besökte byar och städer. Resan gick från Pristina till Prizren via Peij. I Peij pågick en demonstration mot kvarhållandet av kosovoalbaner i serbiska fängelser. Demonstrationen som omfattade något tusental personer i alla åldrar gick mycket lugnt tillväga.